

Российский криминологический взгляд. – 2008. – № 3. – С. 83–102.

8. Полицейское право. Введение и ч. 1. Полиция безопасности. Т. 1 / Иван Ефимович Андреевский. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб. : Тип. Э. Праца, 1874. – 667 с.

9. Волчков В. Р. Предупреждение и раскрытие преступлений аппаратами уголовного розыска и розыск скрывшихся преступников : метод. указания / В. Р. Волчков, В. М. Суслов, Л. Л. Тузов ; под ред. В. И. Тихоненко. – М. : Акад. МВД СССР, 1986. – 92 с.

10. Дидоренко Э. А. Оперативно-профилактическое наблюдение / Э. А. Дидоренко, С. С. Овчинский. – Киев : МВД УССР, 1982. – 96 с.

11. Козаченко И. П. Правовые и организационно-тактические основы оперативно-розыскной профилактики преступлений : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра юрид. наук / И. П. Козаченко. – М., 1992. – 48 с.

12. Кондратьев Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : [монографія] / Я. Ю. Кондратьєв. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 444 с.

13. Негодченко В. О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Вадим Олександрович Негодченко. – Х., 2003. – 216 с.

14. Омельченко О. Є. Процесуальна діяльність слідчого щодо запобігання злочинам : навч. посіб. / О. Є. Омельченко. – К. : Вид. Паливода А. В., 2008. – 216 с.

15. Форостяний А. В. Профілактична функція міліції як органу дізнання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / А. В. Форостяний. – К., 2010. – 215 с.

16. Про затвердження Настанови про діяльність органів і підрозділів внутрішніх справ України з попередження злочинів : наказ МВС України від 25 черв. 2001 р. № 507.

17. Шакурн В. І. Влада і злочинність / В. І. Шакурн. – К. : Пам'ять століть, 1997. – 226 с.

Надійшла до редколегії 11.11.2010

ШЕНДРИК В. В., САФРОНОВ С. О. ФАКТОРЫ, НЕГАТИВНО ВЛИЯЮЩИЕ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОПЕРАТИВНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОВД УКРАИНЫ ПО ПРЕФИЛАКТИКЕ И ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Проведен критический анализ нормативно-правовых актов Украины с констатацией факторов, которые негативно влияют на профилакто-предупредительную деятельность оперативных подразделений МВД Украины.

SHENDRYK V., SAFRONOV S. FACTORS THAT AFFECTS NEGATIVELY ON THE PREVENTIVE ACTIVITIES OF OPERATIONAL UNITS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

Critical analysis of the legislation of Ukraine is executed. Factors adversely affecting the preventive activities of operational units of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine have been identified.

УДК 351.745(477)

М. Д. МАРТИНОВ,

здобувач

*Харківського національного університету внутрішніх справ,
начальник ГУМВС України в Харківській області*

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ З НАСЕЛЕННЯМ**

Надано характеристику змісту взаємодії територіальних ОВС України з населенням. Проаналізовано організацію її здійснення в практичній діяльності та запропоновані конкретні шляхи щодо її оптимізації.

Однією з необхідних умов вирішення територіальними органами внутрішніх справ (далі – ОВС) України завдань щодо боротьби зі злочинністю, запобігання і припинення правопорушень, а також усунення причин, які їх породжують, є тісне співробітництво з населенням.

У сучасних умовах неможливо істотно мінімізувати злочинні прояви, ефективно захищати права людини, охороняти громадський порядок і, зрештою, забезпечувати національну безпеку держави – лише силами правоохоронних органів, без широкої взаємодії з цивільним

суспільством.

Аналіз нормативно-правових актів і практичної діяльності поліції в демократичних зарубіжних країнах свідчить про те, що її репресивні та каральні функції поступаються місцем забезпеченню правопорядку і громадської безпеки шляхом профілактики та контролю над злочинністю, надання широкого спектру соціальних послуг громадянам. Слід зазначити, що моделі функціонування ОВС, які на даний час розроблено в Україні, майже не стосуються вирішення питань щодо запобігання злочинності, і в цьому, на нашу думку, їх головний недолік. Крім того, спроби вирішити проблему координації зусиль правоохоронних та контролюючих органів між собою, а також державних, громадських організацій і населення у протидії руйнівним криміногенним процесам шляхом копіювання структурно-правових стандартів розвинених зарубіжних країн є теоретично сумнівними і практично нежиттєздатними в складних перехідних умовах сучасності. У зв'язку з цим очевидною є **актуальність** проблеми щодо оптимізації організації роботи територіальних органів внутрішніх справ України, заснованої на тісній співпраці з населенням. При цьому головне завдання практиків і вчених має полягати в тому, щоб на базі вітчизняного та зарубіжного досвіду сконструювати таку модель взаємодії ОВС із суспільством, яка б мала реальні можливості для реалізації спільних завдань щодо протидії злочинності.

Науковим розробкам щодо функціонування органів внутрішніх справ та їх взаємовідносин з населенням присвячені роботи В. Б. Авер'янова, С. М. Алфьорова, М. І. Ануфрієва, О. М. Бандурки, Д. М. Бахраха, Є. О. Безсмертного, Ю. П. Битяка, В. В. Богущького, В. І. Варенка, І. І. Веремєєнка, І. П. Голосніченка, С. Т. Гончарука, Є. В. Додіна, М. М. Дорогих, М. І. Єропкина, В. Ф. Захарова, Л. В. Ковала, Ю. М. Козлова, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка та багатьох інших учених. Однак, незважаючи на актуальність даного питання, організаційно-правові основи співробітництва міліції з громадськістю, а також шляхи його вдосконалення недостатньо досліджені. У зв'язку з цим **метою** статті є визначення поняття взаємодії територіальних ОВС з населенням, надання конкретних пропозицій щодо її оптимізації на базі наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених.

У філологічному значенні слово «взаємодія» значить «взаємний зв'язок двох явищ» [1, с. 75]. З точки зору філософії взаємодія являє собою «процес взаємного впливу тіл одне на одного шляхом переносу матерії та руху, універсальну форму зміни стану тіла. Без здатності до взає-

модії матерія не може існувати» [2, с. 65]. На думку А. І. Каплунові, поняття «взаємодія» означає «спільну діяльність двох або більше учасників, погоджену за цілями, місцем і часом, для вирішення загальних завдань, поставлених перед учасниками» [3, с. 108]. Слід зазначити, що організація взаємодії посідає важливе місце в будь-якій управлінській діяльності; саме завдяки їй забезпечується ефективність роботи управлінського апарату, найбільш доцільне використання його сил і засобів. При цьому взаємодія припускає відносини та причинно-наслідковий зв'язок щонайменше двох суб'єктів, які прямо (активно) або побічно (пасивно) впливають один на одного. У зв'язку з цим О. О. Максуров відзначає, що «підвищення ефективності діяльності державного апарату може бути досягнуте, насамперед, за рахунок схованих, внутрішніх резервів системи, зокрема, за рахунок упорядкування діяльності відповідних державних органів через науково обґрунтований взаємозв'язок і забезпечення їх взаємодії» [4, с. 3].

Стосовно теорії і практики взаємодії органів внутрішніх справ з населенням, а також з іншими суб'єктами, даний процес трактується вченими як «погоджена за метою, місцем і часом спільна діяльність суб'єктів при виконанні покладених на них завдань у сфері охорони громадського порядку, попередження і припинення правопорушень на певній території» [5, с. 33]. У свою чергу, В. Г. Кутушев даний вид взаємодії трактує як засноване на нормативних актах і погоджене за часом, напрямкам і завданням спільне використання сил і засобів органу внутрішніх справ та інших суб'єктів в інтересах досягнення загальної мети щодо забезпечення правопорядку» [6, с. 16].

Таким чином, взаємодія територіальних ОВС України з населенням являє собою врегульований державними нормативно-правовими актами процес реалізації правоохоронних цілей, функцій і завдань за допомогою співробітництва за певних умов. Взаємодія має істотний організаційний, профілактичний, психологічний потенціал, створюючи об'єктивні умови для збільшення сил протидії злочинності, взаємного контролю і координації її суб'єктів, а також підвищення їх відповідальності у сфері забезпечення правопорядку.

Більшість учених розрізняють поняття «взаємодія» і «організація взаємодії», оскільки відносини між міліцією та іншими суб'єктами виникають у результаті спеціальної діяльності – організації взаємодії, яка являє собою динамічний процес і за своїм змістом є управлінською діяльністю [7, с. 54; 8, с. 32]. Погоджуючись із

даним твердженням, слід зазначити, що незалежно від того, йде мова про заходи щодо охорони громадського порядку чи про заходи профілактики окремих видів правопорушень, у практичній діяльності завжди виникають загальні питання їх організації, а також необхідність вирішення наступних управлінських проблем:

1) формулювання цілей і завдань, визначення пріоритетних напрямків взаємодії з урахуванням криміногенної обстановки, особливостей регіону тощо;

2) планування, організація і аналіз процесу взаємодії як з боку його учасників, так і з боку інших заінтересованих осіб і структур;

3) розроблення та прийняття відповідних рішень;

4) матеріально-технічне, фінансове, кадрове, інформаційно-аналітичне забезпечення заходів, що проводяться;

5) контроль за діяльністю суб'єктів взаємодії (ОВС і населення), надання їм необхідної організаційно-методичної та правової допомоги;

6) організація обміну досвідом у вигляді проведення семінарів і конференцій, присвячених проблемам взаємодії міліції з населенням, у тому числі – у рамках міжнародного співробітництва тощо.

Слід констатувати, що в Україні на сьогодні розвиток співробітництва між міліцією та громадянами відбувається спонтанно, без належної організації і системного підходу. Заходи щодо залучення громадськості до правоохоронного процесу відбуваються, як правило, внаслідок будь-яких екстремальних подій. У зв'язку з цим великий інтерес становить практика вироблення, прийняття і реалізації спільних активних дій, яка повинна здійснюватися за певною схемою [8, с. 75]. У своїй основі вона має бути обов'язковою для всіх суб'єктів, що беруть участь у процесі взаємодії. При цьому будь-яка участь громадян у встановленні правопорядку і запобіганні злочинам повинна розглядатися як невід'ємне право кожного на захист життя, здоров'я, власності від злочинних посягань, а також активно підтримуватися і заохочуватися з боку правоохоронних органів та інших органів державної влади.

Ми вважаємо, що даний процес повинен ґрунтуватися на принципах поліцейського права, які, на жаль, зараз не враховуються. Головним із них є необхідність спільних турбот держави і громадян у справі громадської безпеки і добробуту з тим, щоб міліція надавала суспільству допомогу лише в тих випадках, коли зусиль останнього недостатньо. Зазначені принципи необхідно широко доводити до на-

селення і органів державної влади та місцевого самоврядування, що значно полегшить роботу з громадянами під час їх звернень до територіальних ОВС, а також дозволить сформуванню нову модель їх функціонування. При цьому акцент у діяльності міліції повинен ставитися не на репресивну функцію, а на превенцію правопорушень шляхом залучення до неї широких верств населення, ефективні механізми здійснення якої дотепер відсутні в усьому світі.

Отже, взаємодія територіальних ОВС із населенням у протидії руйнівним криміногенним процесам є організованою діяльністю, яка повинна будуватися на ефективній, науково обґрунтованій управлінській основі. При цьому величезне значення має визначення державою стратегії і тактики протидії злочинності спільними зусиллями із суспільством, а також оптимізація моделювання правоохоронної системи в ракурсі діяльності щодо запобігання злочинним проявам.

Одним із головних засобів партнерської взаємодії між територіальними ОВС і населенням є ефективне функціонування громадських формувань, а також вибір оптимальних форм їх роботи. Під останніми слід розуміти «зовнішнє вираження сумісної правоохоронної діяльності працівників органів внутрішніх справ і населення в сфері охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями» [6, с. 12]. Найчастіше до них відносять наступні: спільне планування заходів щодо охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями, а також патрулювання, рейди, обходи, огляди; узгодження заходів, що проводяться самостійно; інструктування працівниками органів внутрішніх справ членів громадських формувань; спільний обмін інформацією та аналіз оперативної обстановки; проведення спільних нарад, семінарів і зборів з правоохоронної тематики; спеціальна та правова підготовка громадян, які бажають виконувати правоохоронні функції тощо [7, с. 120; 9, с. 10].

На думку автора, до вказаних форм слід додати також надання громадським формуванням матеріально-технічної та інших видів допомоги, тобто створення необхідних організаційно-управлінських умов для їх результативної діяльності; проведення спільної виховної та індивідуально-профілактичної роботи з населенням, а також широкої агітаційно-пропагандистської роботи з залученням засобів масової інформації.

На даний час у Харківській області діє 200 громадських формувань з охорони громадського порядку, в яких налічується 7260 чоловік (з них у сільській місцевості – 174 формування

загальною чисельністю 5651 чоловік). За участю сил громадськості у 2010 р. під час проведення рейдів та інших заходів з відпрацювання населених пунктів розкрито 565 злочинів (по місту – 137, по області – 428), затримано за адміністративні правопорушення 1421 особу (по місту – 502, по області – 919). Крім того, з метою налагодження співпраці міліції з населенням, залучення громадян до участі в охороні громадського порядку в сільській місцевості започатковано інститут громадських помічників дільничних інспекторів міліції. У Харківській області діють 396 громадських помічників дільничних інспекторів міліції, які у 2010 р. спільно з ОВС узяли участь у понад 500 заходах з охорони громадського порядку, за їх допомогою було розкрито 162 злочини та затримано за правопорушення 621 особу. Однак, незважаючи на вагомий допис до населення, через недосконалість чинного законодавства, відсутність належного фінансування, відмову в наданні допомоги з боку органів державної влади і місцевого самоврядування кількість громадських формувань на території області постійно зменшується.

З метою ефективної взаємодії територіальних ОВС з населенням, а також оптимізації діяльності громадських формувань, вважаємо за доцільне вжити наступних заходів:

1. Визначити на законодавчому рівні поняття «громадське формування», його правовий статус, порядок придбання і зберігання спеціальних засобів несмертельної дії членами формувань, механізм їх правової та спеціальної підготовки.

2. Передбачити в чинному законодавстві матеріально-технічне забезпечення громадських формувань, більш вагомі та диференційовані винагороди громадянам за виконання правоохоронних завдань, визначити та встановити конкретні грошові суми за одну годину патрулювання, затримання правопорушника, надання інформації про вчинення або підготовку до вчинення злочину, розшук злочинця, викрадених речей тощо. Визначити, з яких джерел має здійснюватися відповідне фінансування. При цьому вважаємо за доцільне нормативно закріпити те, що витрати повинні відшкодовуватися підприємствами, організаціями та установами як комерційного так і некомерційного характеру, на адміністративній та прилеглий території, де проходять маршрути патрулювання або виконуються інші правоохоронні завдання членами громадських формувань. Крім того, необхідно на законодавчому рівні вирішити питання щодо надання податкових пільг підприємствам, організаціям і установам, які взаємодіють із громадськими формуваннями.

3. Удосконалити і доопрацювати механізм вступу на навчання та прийняття на службу до міліції членів громадських формувань, які в майбутньому повинні стати вагомим резервом у кадровому забезпеченні системи органів внутрішніх справ [10, с. 22].

4. Створити Всеукраїнський штаб громадських формувань з охорони громадського порядку як єдиний координаційний та методологічний центр регулювання діяльності всіх громадських формувань в Україні.

5. Увести до штатів територіальних державних адміністрацій посади інструкторів з питань роботи з громадськими формуваннями, а також керівників районних штабів, штабів мікрорайонів, спеціалізованих загонів та визначити джерела і розміри їх фінансування.

6. Активно розвивати ініціативу територіальних органів внутрішніх справ щодо створення нових громадських формувань.

7. Організувати при кожному територіальному штабі громадського формування навчальні центри з метою здійснення правової та спеціальної підготовки їх членів.

8. Активно залучати молодь, створювати молодіжні, студентські, робітничі громадські формування з охорони громадського порядку та їх спеціалізовані загони.

Таким чином, дотримання законності та зміцнення правопорядку в державі неможливі без конструктивної співпраці міліції з громадськістю. При цьому акцент у діяльності ОВС України повинен ставитися не на репресивну функцію, а на превенцію правопорушень шляхом залучення до неї широких верств населення.

Взаємодія територіальних ОВС України з населенням – це врегульований державними нормативно-правовими актами процес реалізації правоохоронних цілей, функцій і завдань за допомогою співробітництва за певних умов. Даний процес містить істотний організаційний і психологічний потенціал, створюючи об'єктивні умови для збільшення сил протидії злочинності, взаємного контролю і координації її суб'єктів, а також підвищення їх відповідальності у сфері забезпечення правопорядку.

Організація взаємодії територіальних ОВС з населенням, функціонування громадських формувань правоохоронної спрямованості, потребує вдосконалення чинної нормативно-правової бази. Відродження й упровадження в практику раніше напрацьованих і нових форм участі суспільства у встановленні правопорядку значно підвищать ефективність оперативно-службової діяльності ОВС, сприятимуть підвищенню довіри до них з боку громадян, а також сформуєть позитивний імідж міліції.

Список використаної літератури

1. Ожегов С. И. Словари русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Рус. яз., 1968. – 576 с.
2. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1986. – 590 с.
3. Каплунов А. И. Административная деятельность органов внутренних дел : учеб. пособие / А. И. Каплунов, С. С. Бородин, В. М. Берекет ; под ред. В. П. Сальникова. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 246 с.
4. Максуров А. А. Координационная деятельность в правовой системе общества : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / А. А. Максуров. – Н. Новгород, 2001. – 19 с.
5. Андриашин Х. А. Общественные объединения как субъекты обеспечения личной безопасности граждан, охраны общественного порядка и общественной безопасности (на примере участия казачьих объединений) : учеб. пособие / Х. А. Андриашин, А. С. Прудников, Н. В. Бровко. – М. : ЮИ МВД России, 1998. – 64 с.
6. Кутушев В. Г. Основные направления и формы взаимодействия городских и районных ОВД с государственными органами, общественными организациями и трудовыми коллективами / В. Г. Кутушев // Управление горрайорганами внутренних дел и линейными органами транспортной милиции : курс лекций / под ред. Гребельского Д. В. – М. : РИО Акад. МВД СССР, 1976. – 39 с.
7. Взаємодія міліції та громадськості в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. – 200 с.
8. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : підручник / Бандурка О. М. та ін. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 352 с.
9. Ануфрієв М. І. Партнерство ОВС з населенням: стратегія, сучасний стан і досвід / М. І. Ануфрієв // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2000. – № 2. – С. 7–16.
10. Музичук О. М. Деякі питання участі громадян та громадських формувань в охороні громадського порядку та боротьбі із правопорушеннями / О. М. Музичук // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2001. – Вип. 16. – С. 20–25.

Надійшла до редколегії 19.11.2010

МАРТЫНОВ М. Д. ОПТИМИЗАЦИЯ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ С НАСЕЛЕНИЕМ

Представлена характеристика содержания взаимодействия территориальных ОВД Украины с населением. Проанализирована организация ее осуществления в практической деятельности, предложены конкретные пути ее оптимизации.

MARTYNOV M. OPTIMIZATION OF REGIONAL POLICE DEPARTMENTS OF UKRAINE COOPERATING WITH PUBLIC

The characteristic of the content of regional police departments of Ukraine cooperating with public is given. Organization of its inculcation activity is analyzed, concrete ways of its optimization is proposed.

УДК 351.811(477)

Н. В. ГАЙДАЙ,

*науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем попередження та взаємодії з населенням і громадськістю
навчально-наукового інституту підготовки фахівців міліції громадської безпеки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДІЯЛЬНІСТЬ ДАІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Проаналізовано проблемні питання правового регулювання діяльності Державної автомобільної інспекції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, запобігання дорожньо-транспортним пригодам, попередження та розкриття злочинних проявів на автошляхах держави.

В умовах прискорення темпів автомобілізації, високої інтенсивності дорожнього руху набуває гостроти проблема посилення безпеки дорожнього руху, вирішення якої запобігатиме травмуванню та загибелі громадян, аварійності транспортних засобів і знищенню дорожнього обладнання. Незважаючи на численні заходи,

що вживаються підрозділами ДАІ МВС України, а також організаціями місцевих органів влади кожного міста країни щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, ситуація з аварійністю на автошляхах залишається складною.

Статистичні дані Державтоінспекції свідчать, що в Україні кожні 24 хв реєструється